

Hyväksytty hallituksen kokouksessa 19.12.2010

RAJALLINEN MAAILMA

Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liiton mielestä luonnolla on itseisarvo riippumatta sen ihmisille tuottamista hyödyistä. Miljardien vuosien kehityksen tuloksena muodostunut monimuotoinen luonto kasveineen, eläimineen ja muine eliöineen on arvokas sinänsä, eikä ihmisillä voi olla oikeutta loputtomasti kuluttaa ympäristöä omien etujensa vuoksi muun elämän kustannuksella.

Luonnon hyvinvointi on kaiken elämän edellytys. Se takaa ihmisille ja muille eläimille ruoan, veden ja puhtaan ilman, jota hengittää. Ympäristön hyvinvoinnista voidaan kantaa huolta myös ihmisten hyvinvoinnin vuoksi. Suomalaisten toiminta globaaleilla markkinoilla vaikuttaa merkittävästi kaukana meistä asuvien ja tulevien sukupolvien oikeuksiin nauttia hyvinvoivasta luonnosta. Myös suomalaiselle yhteiskunnalle, jossa suurin osa väestöstä ei enää saa toimeentuloaan suoraan alkutuotannosta, on luonnon tarjoamien ekosysteemipalveluiden, virkistysten ja kulttuuristen arvojen merkitys huomattava.

Tällä hetkellä luontoa kohdellaan kaikkialla maailmassa kehnosti. Maapallon uusiutuvia luonnonvaroja on jo kolme vuosikymmentä kulutettu enemmän kuin maapallo niitä vuodessa tuottaa. Nykyisin kulutetaan vuosittain noin puolitoistakertaisesti luonnonvaroja verrattuna maapallon uusiutumiskykyyn. Uusiutumiskykyä suuremmasta kulutuksesta on olemassa useita esimerkkejä. Esimerkiksi globaalisti metsiä tuhoutuu ja hävitetään vuosittain paljon enemmän kuin mitä uutta puustoa kasvaa lisää. Monet kalakannat ovat vaarassa hävitä kokonaan liikakalastuksen takia. Myös ilmastonmuutos ja puhtaiden vesivarojen väheneminen ovat merkkejä maapallon heikentyneestä kyvystä vastaanottaa saasteita ja muodostaa uusia luonnonvaroja. Lajien katoaminen ja biodiversiteetin heikkeneminen ovat myös seurausta maapallon uusiutuvan kapasiteetin liiallisesta käytöstä. Mitä suuremman paineen ihmiset asettavat maapallolle kulutuksellaan, sitä pienempi tila muilla lajeilla on elää. Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liiton mielestä näiden ongelmien ratkominen täytyy nostaa politiikan keskeiseksi tehtäväksi.

Tämä paperi linjaa Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liiton ympäristöpoliittisia tavoitteita ja toimintaa. Linjapaperi nostaa esiin tämän hetken vakavimmat ympäristöongelmat ja esittää toimia niiden ratkomiseen.

1 Vihreän ympäristöpolitiikan keinoja

Ympäristön tilaan voidaan vaikuttaa monilla eri tavoilla: juridisella sääntelyllä, taloudellisilla ohjauskeinoilla, suunnittelulla ja valistuksella. Yksikään välinetyyppi ei sovi kaikkiin tilanteisiin, joten vaikuttavin väline on ratkaistava tilannekohtaisesti. Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto ei lähtökohtaisesti vastusta tai kannata mitään yksittäistä ohjauskeinotyyppiä.

Ympäristöpolitiikan tavoitteena tulisi olla ympäristön halutun tilan määrittelemine ja saavuttaminen. Poliitiikan ja ohjauskeinojen tulee noudattaa varovaisuusperiaatetta ja saastuttaja maksaa -periaatetta. Ympäristöpolitiikassa on huolehdittava myös paikallisten asukkaiden vaikutusmahdollisuuksista sekä poliittisen päätöksenteon avoimuudesta.

Suomalainen institutionalisoitu ympäristöpolitiikka on historiassa saavuttanut sääntelyn ja verotuksen avulla melko hyviä tuloksia etenkin ilmanlaatuun vaikuttaneiden saasteiden vähentämisessä. Tällainen pistelähteisiin soveltunut säätely ei nykytilanteessa ole kuitenkaan enää riittävää. Ilmastomuutoksen ja monimuotoisuuden köyhtymisen kaltaisten koko maapalloa uhkaavien ympäristöongelmien torjumiseksi tarvitaan aiempaa laaja-alaisempia ja kokonaisvaltaisempia keinoja. Markkinaehtoiset mekanismit, kuten verot, tuet ja maksut, ovat tarpeen, jotta elinkeinoelämän ulkoisvaikutusten kustannukset saataisiin sisällytettyä hyödykkeiden hintoihin sekä saastuttaja maksaa -periaatteen noudattamiseksi.

Ympäristöveroja on perinteisesti käytetty valtion kassan kartuttamiseen ympäristön tilan parantamisen sijaan. Ympäristöverotuksen kiristämistä voidaan perustellusti käyttää ansioverotuksen keventämiseen ja siten vauhdittaa sellaisen palveluvaltaisen talouden luomista, jossa ympäristön suojeleminen kannattaa. Loputtomiin tätä vaihtokauppaa ei kuitenkaan voida käydä. Ympäristöverotukseen tarvitaankin ympäristön tilaan ja ongelmiin liittyvää johdonmukaisuutta. Toisella kädellä ei pidä antaa ja toisella ottaa: esimerkiksi bensiniin korkea verotus ja toisaalta autoilun tukeminen verohelpotuksilla ja yhteiskuntarakenteella ei ole järkevää politiikkaa. Verotuksen tulee johdonmukaisesti johtaa ympäristön tilan parantamiseen. Valtion tarjoamat taloudelliset tuet on käytävä läpi ja poistettava ne, jotka kannustavat ympäristölle haitalliseen toimintaan.

Ympäristökasvatuksella on pyrittävä siihen, että yksilöiden ja yhteisöjen arvot, tiedot, taidot sekä toiminta ja elämäntavat noudattaisivat kestävä kehityksen linjoja.

Ympäristökasvatuksen asema osana peruskoulujen opetussuunnitelmia on vahvistettava - se ei saa jäädä pelkäksi läpileikkaavaksi periaatteeksi, joka tulee mainituksi vain jos opettaja on aiheesta innostunut. Ympäristökasvatusta on annettava kuitenkin myös aikuisille, ei vain lapsille ja nuorille.

Ympäristöpolitiikan ja ohjauskeinojen on oltava legitiimejä politiikan kohteiden kannalta. On tärkeää, että politiikan suunta on selvä, jotta suuret, äkkinäiset muutokset eivät heikennä toimijoiden sitoutumista ympäristöpolitiikkaan. Esimerkiksi ympäristöteknologiaan investoidaan silloin, kun voidaan luottaa siihen, että tuleva toimintaympäristö on otollinen luonnonvaroja säästäville toiminnoille.

2 Ympäristöhallinnon nousu ja uho

Suomeen on perustettu ympäristöministeriö vuonna 1983. Nuorten ministeriöiden kohdalla tehostamistoimilla ei yleensä kyetä vähentämään byrokratiaa, vaan leikkaukset kohdistuvat toiminnalliseen puoleen. Ympäristöhallinnossa ei ole varaa tällaisiin leikkauksiin.

Ympäristö-, liikenne- ja elinkeinopalveluiden yhdistyttyä saman katon alle ELY -keskuksiin on vaarana, että ympäristöpuolen kriittinen ääni vaiennetaan. Alueellisen ympäristöhallinnon itsenäisyys ja riippumattomuus muista intresseistä mm. maankäyttö- ja kaavoitus- sekä ympäristölupa-asioissa on turvattava myös ELY -keskusten alaisuudessa. Ympäristöhallinnon itsenäisyys lausua vastakkaisia näkemyksiä liikenne- ja elinkeinopuolen kanssa on turvattava. Jos tämä ei onnistu muuten, on ympäristöhallinto erotettava ELY -keskuksista ja sille palautettava itsenäinen asema.

Maa- ja metsätalousministeriöllä on paljon sellaisia tehtäviä, jotka eivät varsinaisesti sille kuulu. Maa- ja metsätalousministeriö tulee lakkauttaa ja sen toimet siirtää ympäristöministeriölle sekä työ- ja elinkeinoministeriölle.

Ensimmäisenä vaiheena maa- ja metsätalousministeriön lakkauttamisessa on ympäristöministeriön alaisuuteen siirrettävä kaikki selkeästi ympäristöhallinnon piiriin kuuluvat asiat, kuten maatalouden ympäristötuet, tiedotus metsänhoidon menetelmistä, metsäsuunnittelun ja -neuvonnan koordinointi ja metsätalouden tuet.

Vuonna 2009 maa- ja metsätalousministeriön budjetti oli 2,8 miljardia euroa, kun ympäristöministeriön budjetti oli 0,3 miljardia, eikä se ole edellisen kolmen vuoden aikana kasvanut lainkaan. Ympäristöongelmiin vakavuudella suhtautuminen tarkoittaa sitä, että ympäristöongelmien ratkaisemiseksi osoitetaan riittävät resurssit. Myös ympäristöjärjestöjen rahoitusta on lisättävä, jotta ne voivat suorittaa tärkeää tiedonjakotehtäväänsä ja auttaa kansalaisia osallistumaan ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

YMPÄRISTÖONGELMAT

3 Monimuotoisuuden köyhtyminen

Luonnon monimuotoisuutta voidaan tarkastella kolmella hierarkiatasolla: elinympäristöjen monimuotoisuus, lajien monimuotoisuus ja geneettinen monimuotoisuus. Ylemmän hierarkiatason suojelutoimenpiteet suojelevat jossain määrin myös alemman tason monimuotoisuutta. Kuitenkin esimerkiksi geneettisen monimuotoisuuden suojelemiseksi ei riitä yksistään lajien suojelu.

3.1 Elinympäristöjen tuhoutuminen

Elinympäristöjen tuhoutuminen ja pirstoutuminen ovat suurin lajien katoamisen syy. Suurin osa maailman ympäristöongelmista liittyy monimuotoisuuden köyhtymiseen. Selkärangattomien eläinten ensisijainen uhanalaisuuden syy on avointen alueiden sulkeutuminen, kun puolestaan sienten ja jäkälien ensisijainen uhanalaisuuden syy ovat metsänkäyttöön liittyvät ongelmat, kuten metsien ikärakenteiden muutokset.

Metsät

Metsiensuojeluaste on nostettava vähintään 10 prosenttiin koko maassa. Suojeltujen metsäalojen määrää on nostettava erityisesti Etelä-Suomessa. Alueiden tulee olla pinta-alaltaan tarpeeksi suuria lajiston selviytymiselle. Suojelualueiden tulee muodostaa laajoja kokonaisuuksia, mikä sallii lajien liikkumisen. Kaavoituksella ja suojelukeinoin on perustettava metsämantereita eli yli 50 neliökilometrin kokoisia suojelualuekokonaisuuksia. METSO-ohjelman (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden suojeluohjelman) rahoitusta on korotettava, jotta ohjelman tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Metsäluontoamme eivät pelasta ainoastaan suojelualueet, jotka ovat kokonaan metsätalouden ulottumattomissa. Myös metsänkäsittelymenetelmiä on muutettava niin, etteivät metsämme ole vain yhden puulajin puupeltoja. Luonnonmukaisuuden säilyttäminen on nähtävä esimerkiksi matkailun valttina eikä taloudellisena uhkana. Yksinomaan taloudelliselta pohjalta tehdyt päätökset puun tehokkaasta teollisuuskäytöstä saattavatkin lyhytnäköisyydessään poikia lisäkustannuksia.

Metsänomistajien vaikutusmahdollisuuksia metsänhoidollisiin toimenpiteisiin on lisättävä. Erilaisia metsänkäyttömahdollisuuksia, kuten vapaaehtoista suojelua tai jatkuvan kasvun menetelmää, on tarjottava tasavertaisena vaihtoehtona päätehakkuille.

Virkistyskäyttö on tunnustettava arvokkaana käyttömuotona taloudellisten intressien rinnalla.

Biomassan poistamisen, kuten kantojen nostamisen energiantuotantoon, vaikutukset metsäluontoon ja metsämaaperän ravinnekiertoon on selvitettävä. Tällä hetkellä hakkualueille jätettävien kantojen määrä on metsäyhtiöiden omien suositusten varassa. Suomeen pitää luoda velvoittavat määräykset esimerkiksi hakkuille jätettävien lahopuiden ja maaperään jätettävien kantojen määrästä ohjeellisten suositusten sijaan.

Vedet

Vesistöjen laatua heikentää maatalouden, asutuksen ja teollisuuden aiheuttama rehevöityminen. Hauraan Itämeren uhkana on myös öljyonnettomuuksien mahdollisuus. Maatalouden aiheuttamat päästöt vesistöön on puolitettava vuoteen 2015 mennessä. Kaikille Itämeren valuma-alueen valtioille tulee asettaa sitovat typpi- ja fosforipäästöjen rajat.

Eroosioherkät, vesistöön viettävät ja usein tulvan alle jäävät alueet tulee jättää viljelyn ulkopuolelle. Tällaisten alueiden viljelemättä jättämisestä aiheutuvia tulonmenetyksiä tulee korvata viljelijöille. Neuvontaa suojavyöhykkeistä, lannoitteista ja erilaisista viljelymuodoista on parannettava. Maatalouden tuissa on painotettava luomuviljelyä, jossa päästöt vesistöön peltopinta-alaa kohti ovat tehomaataloutta huomattavasti pienemmät.

Soiden ojitus aiheuttaa sisävesien samenenemistä. Uusia soita ei tule enää ojittaa.

Kalankasvatusta ei tule jatkossa sallia sellaisilla alueilla, joissa sen rehevöittävä vaikutus on suuri. Lähialueyhteistyötä Venäjän kanssa tulee syventää kaikkien yhdyskuntajätevesien saamiseksi tehokkaan puhdistuksen piiriin.

Matkustajalaivojen ja -lauttojen jätevesien laskeminen Itämereen tulee kieltää. Suomen tulee toimia aktiivisesti, jotta sama kiello otetaan käyttöön koko Itämeren laajuisesti.

Öljyonnettomuuksien riski tulee ottaa vakavammin ja öljyntorjuntavalmiutta kasvattaa entisestään. Laivojen kunnossapito- ja huoltovaatimuksia tulee kiristää ja niiden valvontaan osoittaa riittävästi resursseja.

Liikenne ja energiantuotanto aiheuttavat kolmanneksen Suomen typpipäästöistä Suomenlahteen. Ruuhkamaksut, auto- ja energiaverotus ja energiatehokkuustoimet auttavat myös Itämerta. Rantarakentamisen kriteerejä on tiukennettava entisestään. Kunnilla ei saa olla yksinvaltiutta päättää rantarakentamisen poikkeusluvista.

Suot

Suot ovat monimuotoisuutensa ansiosta tärkeä osa maamme ekosysteemien kirjoa. Lisäksi soilla on tärkeä osa vesien virtauksen säätelijänä sekä virkistyskäytössä.

Vaikka arvokkaiden suotyyppien ojittaminen esimerkiksi maatalouskäyttöön ei enää ole kovin laajamittaista, on suoluontomme tila yhä huono. Erityisen tärkeässä asemassa suojelun suhteen ovat luonnontilaiset ja ennallistamiskelpoiset suoalueet. Uusia soita ei saa ojittaa metsätalouskäyttöön ja soiden ennallistamiseen on osoitettava riittävät resurssit.

Soidemme kannalta nykypäivän pahin ongelma on turpeen nostaminen energiantuotantoon. Turpeen energiakäytöstä tulisikin luopua kokonaan. Se paitsi tuhoaa suoluontoa paikallisesti, myös aiheuttaa ilmastomuutosta kiihdyttäviä kasvihuonekaasupäästöjä.

Perinnebiotoopit

Perinnebiotoopit ovat perinteisessä maankäytössä syntyneitä elinympäristöjä, joilla elää paljon sellaisia lajeja, joita ei muualla esiinny.

Maatalouden ja yhteiskunnallisten muutosten myötä perinnebiotoopit ovat vähentyneet huomattavasti viimeisen 50 vuoden aikana.

Yksityisten omistamien perinnebiotooppien hoitoa rahoitetaan Suomessa maatalouden ympäristötuen erityistuella. Rahoitus ei kuitenkaan ole ollut riittävää, sillä perinnebiotooppien määrä vähentyy edelleen. Myös monien hoidettujen perinneympäristöjen hoitotoimenpiteet ovat riittämättömiä.

Maatalouden tuissa on painotettava enemmän ympäristötukia, jolloin erityistukien piiriin kuuluvien perinnebiotooppien hoidon rahoittamisellekin olisi enemmän resursseja. Monet alueet jäävät hoitamatta, koska alueen omistajat eivät ole tuen vaatimalla tavalla aktiiviviljelijöitä. Tuki tuleeikin ulottaa myös muille kuin aktiiviviljelijöille. Tuet on korotettava riittävän suuriksi, jotta myös pienten alueiden hoito tulee kannattavaksi.

Suomen perinnebiotoopit inventoitiin vuosina 1991-1998. Silloin ympäristöministeriön asettama perinnemaisemien hoitotyöryhmä asetti tavoitteeksi 60 000 hehtaaria hoidon piirissä olevia arvokkaita alueita vuoteen 2010 mennessä. Tätä tavoitetta ei ole saavutettu. On arvioitava kuinka paljon tavoitteesta jäätin ja suunniteltava toimenpiteet ja suunnattava perinnebiotooppien hoitoon sellaiset resurssit, että tämä tavoite saavutetaan vuoteen 2015 mennessä.

Maankäyttö

Malmeja, mineraaleja ja lannoitteita kaivetaan nykyään yhä suuremmista avolouhoksista ja yhä niukemmista varannoista, jolloin luontoon jäävä jälki on todella suuri. Siksi neitseellisten kaivannaisten käyttöä tulisi rajoittaa mahdollisimman paljon kierrättämällä esimerkiksi metalleja paljon nykyistä tarkemmin, kehittämällä niitä tarvitsevia laitteita kierrätykseen soveltuviksi ja yksinkertaisesti vähentämällä metallien käyttöä. Kaivoslaissa pitää antaa ihmisille suuremmat vaikutusmahdollisuudet estää valtauksia. Mineraalien louhimisesta on maksettava korvauksia valtiolle. Ravinnontuotannolle elintärkeän fosforin saatavuus tulisi turvata suljetun ravinnekierron mahdollistavilla viljelymenetelmillä. Kaivannaisteollisuudessa elinympäristön tila voi vaarantua myös myrkyllisten päästöjen vuoksi, kuten uraanin louhinnassa.

3.2 Lajien sukupuutot

Vaikka lajien selviämiseen vaikutetaan parhaiten turvaamalla elinympäristöjen määrän ja laadun säilyminen, on myös tilanteita, joissa ihmiset toiminta vähentää suoraan eikä välillisesti lajien mahdollisuuksia selviytyä.

Metsästys

Metsästys on Suomessa pääsääntöinen uhanalaisuuden syy kahdelletoista selkärangaiselle lajille. Kaiken kaikkiaan uhanalaisia selkärangaisia on Suomessa 50.

Suurpetojen metsästyskiintiöt on arvioitava uudelleen. Suden metsästys on lopetettava kokonaan niin pitkäksi aikaa, että romahtanut kanta pääsee elpymään.

Lyijypitoisten ammusten käyttö metsästyksessä sekä ulkoampumaradoilla on kiellettävä niiden aiheuttaman maaperän ja pohjavesien pilaantumisen takia.

Kalastus

Kalastus on laskettava tasolle, joka mahdollistaa kalakantojen uusiutumisen. Suomessa uhanalaisten ja vaarantuneiden lajien kalastusta pitää rajoittaa nykyistä laajemmin, esimerkiksi merialueilla ja mereen laskevilla joilla lohikalojen osalta. Alamittoja pitää voida asettaa vesistöaluekohtaisesti nykyistä paremmin, jotta kaloja ei pyydetäisi ennen kuin ne ovat lisääntyneet.

Lohikalojen ajosiimapyynti Itämerellä on lopetettava.

Kalojen nousuväyliä on rakennettava paikoille, joissa nousu on estynyt. Kutualueita pitää entisöidä ja huolehtia siitä, että veden korkeuden tai virtaaman säätelyt eivät häiritse kutua tai poikasia.

Kalatalous uhkaa myös muita kuin kalalajeja. Saimaannorpan suojelemiseksi verkkokalastus on kiellettävä kaikilla saimaannorpan tunnetuilla esiintymisalueilla ympärivuotisesti.

Vieraslajit

Vieraslajit ovat lajeja, jotka eivät olisi omin avuin levinneet Suomeen. Osa vieraslajeista on haitallisia suomalaisille ekosysteemeille ja esimerkiksi syrjäyttävät kotoperäisiä lajeja kilpailutilanteissa.

Helposti luontoon leviävien vierasperäisten kasvien, kuten lupiinien, siemeniä tai taimia ei saa myydä puutarhakäyttöön.

Laivojen painolastivesien mukana kulkeutuu vierasperäisiä vesieliöitä paikasta toiseen. Itämereen ei saa laskea painolastivesiä, joista ei ole poistettu mukana kulkeutuvia lajeja kokonaan.

Tiedotusta vieraslajien haitoista on lisättävä, jotta ehkäistään matkailijoiden mukanaan tuomien vieraslajien aiheuttamia haittoja.

3.3 Geneettisen monimuotoisuuden häviäminen

Geneettinen monimuotoisuus tarkoittaa sitä muutospotentialiaa, joka lajilla tai populaatiolla on perimässään. Geneettisen monimuotoisuuden säilyminen on tärkeää lajien muuntautumiskyvyn kannalta. Lajien kyky sopeutua muuttuvaan ympäristöön puolestaan on elintärkeää lajien säilymisen kannalta maailmassa, jossa esimerkiksi ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos muuttaa elinympäristöjä kiihtyvällä vauhdilla.

YK:n monimuotoisuutta koskevassa yleissopimuksessa 190 maata on sitoutunut työskentelemään monimuotoisuuden turvaamiseksi. Sopimuksesta puuttuvat kuitenkin selkeät tavoitteet geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi, sillä sitä on vaikea erottaa lajien suojelusta. Perimän monimuotoisuuden tutkimukselle on osoitettava riittävä rahoitus, jotta tietäisimme, mitä on suojeltava. Tämän jälkeen on tehtävä toimintasuunnitelma, määriteltävä mitattavat tavoitteet, asetettava aikataulu sekä kohdistettava hankkeisiin riittävästi rahoitusta valtion budjetista.

4 Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos on monimuotoisuuden katoamisen ohella ihmiskunnan ja muun luonnon suurin uhka. Ne ovat myös tiiviisti sidoksissa toisiinsa: ilmaston nopea lämpeneminen vaarantaa lukuisten elinympäristöjen olemassaolon ja näistä elinympäristöistä riippuvaiset eliölajit. Lisäksi se uhkaa heikentää etenkin jo nyt heikossa asemassa olevien ihmisten toimeentuloa. On arvioitu, että mikäli ilmasto lämpenee yli kaksi astetta esiteolliseen aikaan verrattuna, riski siitä, että ilmiö alkaa kiihdyttää itse itseään, kasvaa huomattavasti. Uusimmat tutkimukset pitävät riskirajaa vieläkin matalampana. Kansainvälisen ilmastopaneelin viimeisimmän suosituksen mukaan ilmastonmuutosta aiheuttavien kasvihuonekaasupäästöjen kasvu on saatava taittumaan vuonna 2015.

Suomi kuuluu niihin maihin, jotka ovat rakentaneet ja rakentavat edelleen taloudellista hyvinvointiaan tavalla, joka tuottaa huomattavasti kasvihuonekaasupäästöjä. Maiden asukasta kohden laskettuja päästömääriä vertaillen Suomi oli vuonna 2007 sijalla 23. Saavutettua vaurautta on nyt alettava kiireesti käyttää päästöjemme vähentämiseen.

4.1 Kansainväliset sopimukset ja globaali oikeudenmukaisuus

Vaikka ilmastonmuutokseen ovat vaikuttaneet eniten aikaisin teollistuneet, nykyään vauraat maat, tarvitaan ilmaston muutoksen hillintään kaikkia. Ilmastonmuutosta ei voida ratkaista ilman jokaisen maan panosta, niin suuri on päästöjen leikkaamisen tarve. Tavoitteiden toteuttamiseksi tarvitaan kattava kansainvälinen sopimus, jossa tavoitteeksi otetaan ilmastonmuutoksen rajoittaminen alle puolentoista asteen lämpenemisen; korkeampi tavoite asettaa jo alavat ja kuivat maat uhanalaisiksi. Käytännössä riittävän laajan sopimuksen aikaansaaminen edellyttää YK:n ilmastonmuutoksen puitesopimuksen alla toimimista. Sopimus on saatava aikaan mahdollisimman pian eikä sopimuskausien väliin saa jäädä aukkoja. Kaikkien sopimusosapuolten luottamuksen saavuttamiseksi sopimukseen kuuluvat varainsiirrot tulee tehdä uuden rahaston eikä esimerkiksi Maailmanpankin kautta.

Oikeudenmukaisuuden nimissä kansainvälisessä sopimuksessa on otettava huomioon eri maiden historialliset päästöt, maksukyky, sopeutumiseen tarvittavat resurssit ja mahdollisuudet päästöjen vähentämiseen. Myös elintaso on huomioitava: köyhimmille maille on jätettävä varaa parantaa omaa elintasoaan. Vihreämmän kehityspolun saavuttamiseksi teollistuneiden maiden tulee avustaa kehittyviä maita teknologiasiirron avulla.

Suomen on ryhdyttävä ajamaan sekä EU:ssa että korkeammilla tasoilla tiukempia päästövähennystavoitteita. EU:n tulee historiallisen vastuunsa ja maksukykynsä mukaisesti vähentää kasvihuonekaasupäästöjään 40 prosenttia vuoteen 2020 mennessä riippumatta globaalista sopimustilanteesta. Mikäli muut maat eivät seuraa pian vastaavanlaista tavoitteenasettelua, tulee vastaan hangoittelevat maat painostaa mukaan asettamalla niiden tuotteille merkittävät hiilitullit.

Kansainvälisessä ilmastotyössä on muun kehityspolitiikan tapaan panostettava sukupuolisensitiivisyyteen, niin hillinnässä kuin sopeutumisessakin. Kehitysmaiden naisten osallistaminen on eduksi ympäristölle: maanviljelystä ja vedenhausta vastaavien naisten tietotaito lisää ilmastotyön tehokkuutta. Lisäksi Suomen on edelleen tuettava erityisesti kehitysmaiden naisten osallistumista ilmastoneuvotteluihin.

Päästökaupassa päästöoikeuksien määrä tulee pian laskea ilmastotieteen esittämien vaatimusten mukaiseksi. Päästöoikeudet tulee jakaa huutokaupalla eikä päästökaupassa tule sallia helpotuksia millekään sektorille. Päästökaupan mekanismeja ja käytäntöjä on kehitettävä huomattavasti muun muassa parempien tutkimusresurssien avulla niin, että muualla kuin kotimaassa tehtävien päästövähennysprojektien tuottamat päästöoikeudet voidaan laskea oikein. Samoin kehitysmaiden metsäkatoa ehkäisemään suunnitellun REDD-mekanismien toteutuksessa on huolehdittava siitä, että sen tuottamat tulot hyödyttävät paikallisia ihmisiä.

4.2 Ilmastolaki

Ilmastopolitiikka ei tähän mennessä ole ollut selkeää eikä johdonmukaista ja sen tulokset ovat jääneet heikoiksi. Ilmastopolitiikalle on viimein luotava puitteet, jotka tukevat kunnianhimoisten päästövähennysten toteuttamista. Tämän vuoksi eduskunnan tulee viipymättä säätää ilmastolaki, joka velvoittaa ilmastotieteen mukaisiin vuosittaisiin päästövähennyksiin. Tavoitteena on oltava vähintään 40 prosentin päästövähennykset vuoteen 2020 ja 95 prosentin vuoteen 2050 mennessä vuoden 1990 tasoon verrattuna. Tavoitetta tulee tarkistaa, mikäli ilmastotieteen yleinen näkemys tarvittavien päästövähennysten määrästä muuttuu huomattavasti.

Ilmastolaki auttaa takamaan sen, etteivät hallitukset siirrä vastuuta päästövähennyksistä aina vain seuraavalle hallitukselle, vaan tekevät vuosittaisen suunnitelman, jonka pohjalta päästöjä vähennetään hallitusti ja realistisesti. Ilmastolaki luo sekä yksityisille kansalaisille että elinkeinoelämälle ennakoitavan toimintaympäristön, jossa esimerkiksi energiansäästöinvestointien kannattavuuden arvioiminen on nykyistä huomattavasti helpompaa.

Ilmastolaissa voidaan määritellä vuosittaiset hiilibudjetit talouden eri sektoreille. Budjetit voivat joustaa edeltävän ja seuraavan vuoden suhteen esimerkiksi säiden ja lämmitystarpeen vaihtelun mukaan. Päästövähennysten toteutumisen valvojaksi tulee perustaa ulkopuolinen asiantuntijoista koostuva valvontaelin, joka raportoi vuosittain päästövähennysten etenemisestä. Lain säätämisen yhteydessä tulee myös tarkistaa valtion nykyisiä ilmastoon vaikuttavia ohjauskeinoja. Muun muassa päästöjen tuottamista tukevat tuet on poistettava pikaisesti.

4.3 Kotimaiset toimet

Energiatehokkuus ja energian säästö

Energiatehokkuuteen ja energian säästöön tulee panostaa niin informaatio-ohjauksen kuin normi- ja verosääntelynkin kautta.

Teollisuuden energiatehokkuutta tulee parantaa kiireellisesti. Energiakatselmuksien teko tulee olla pakollista suurimpien tuotantotehtaiden osalta. Esimerkiksi taajuusmuuttajilla voidaan monissa teollisuuskohteissa puolittaa sähkömoottorin energiankulutus. Myös neuvontaa tulee tehostaa ja suunnata ennen kaikkea myös pk-sektorille.

Uudisrakennusten energiatehokkuuden parantamisessa on viime aikoina edistytty lainsäädäntöä tiukentamalla. EU:n uusi energiatehokkuusdirektiivi vaatii että vuoteen 2020 mennessä kaikkien uudisrakennusten on oltava lähes nollaenergiataloja. Suomen tulee asettaa tavoitteeksi nollaenergiataso vuoteen 2020 mennessä. Hajautettua energiantuotantoa edistämällä tämä on täysin mahdollista.

Täytyy kuitenkin muistaa, että suurin osa käytössämme olevasta rakennuskannasta on jo olemassa. Energiatehokkuuden edistämistä korjausrakentamisessa tulisi edistää säädöksiin sekä apurahoin. Samalla kun EU:n energiatehokkuusdirektiiviä viedään määräystrasolle, tulee korjausrakentamiselle asetettavia vaatimuksia tiukentaa kunnianhimoisesti. Rakennusmateriaalien energiatehokkuutta tulisi edistää samanaikaisesti ja tukea tähän tähtäävää tutkimusta sekä koulutusta.

Kotitalouksien kulutusta voidaan hillitä esimerkiksi asettamalla sähkömittarit pakollisiksi uusiin rakennuskohteisiin.

Energiantuotanto

Energiantuotannossa syntyy lähes puolet Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Vihreää verouudistusta, jossa energialähteiden verotus perustuu niiden tosiasiallisiin hiilidioksidipäästöihin, tulee jatkaa ja turpeen erikoiskohtelu lopettaa. Verouudistuksen ja päästökaupan avulla hiilidioksiditonin hinta tulee nostaa tarpeeksi korkealle tasolle, jotta energiatehokkuus ja -säästö sekä investoinnit uusiutuviin energiamuotoihin tulevat taloudellisesti parhaiksi vaihtoehdoiksi. Uusien hiili- ja turvevoimaloiden rakentaminen tulee lopettaa poliittisella päätöksellä.

Uusiutuvien energiamuotojen syöttötariffien asettamisessa ollaan päästy hyvään alkuun, mutta järjestelmässä on vielä puutteita. Myös pienet yksiköt on otettava mukaan syöttötariffijärjestelmän piiriin. Tuulivoimapuistoja suunniteltaessa on otettava huomioon hankkeiden vaikutukset linnustoon.

Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto vastustaa ydinvoiman lisärakentamista sen lukuisien ympäristöongelmien ja turvallisuusriskien vuoksi. Lupia ei tule myöntää uusille laitoksille eikä alasajettavia yksiköitä tule korvata uusilla. Vuonna 2010 myönnetyt ydinvoimaluvat tulee kumota. Ympäristölle haitallisena ja riskialttiina energiamuotona ydinvoimasta tulee luopua Suomessa.

Yhdyskuntarakenne

Kaupunkirakenteen leviäminen on suurin syy liikennesuoritteiden ja näistä aiheutuvien päästöjen kasvuun. Suurimmat ongelmat ovat sellaisilla kaupunkiseuduilla, joissa yhdyskuntarakenne leviää holtittomasti kehyskuntiin. Tämä kehitys on pysäytettävä, jotta ilmastohaasteeseen kyetään vastaamaan. Valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin tulee kirjata, että suurilla kaupunkiseuduilla kaavoitus korkealuokkaisten

joukkoliikenneyhteyksien ulkopuolelle voidaan sallia vain poikkeusluvalla. Uusista asuinalueista 25 prosenttia tulee olla autottomia. Kaikista merkittävistä kaavahankkeista on toteutettava ilmastovaikutusten arviointi.

Liikenne

Liikenteestä aiheutuu noin viidennes Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Suurin osa liikenteen päästöistä johtuu kasvavasta yksityisautoliikenteestä. Suuri osa Suomessa tehtävistä automaatioista on pituudeltaan alle 6 kilometriä ja on siis tehtävissä joukkoliikenteellä, kävellen tai pyöräillen. Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto kannattaa yksityisautoilun radikaalia vähentämistä sekä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edistämistä.

Joukkoliikenne

Tieinvestointien sijaan tulee ratainvestointeja lisätä huomattavasti, jotta nopeat raideyhteydet kyetään luomaan koko maahan. Suurten kaupunkien joukkoliikennetukia tulee kasvattaa huomattavasti nykyisestä tasolle, jonka avulla joukkoliikenteestä kyetään kehittämään yksityisautoilua houkuttelevampi liikennemuoto. Valtion liikennöintituen ehdoksi on asetettava siirtyminen portaittain vähäpäästöisen joukkoliikennekaluston käyttöön. Lainsäädäntöä tulee muuttaa siten, että raideliikennehankkeista kiinteistöjen omistajille koituvaa ansiotonta arvonnousua on mahdollista periä kiinteistöverotuksella, tonttien myynnillä tai kaavoitusmaksuilla.

Kävely ja pyöräily

Kävely ja pyöräily ovat ekologisimpia ja terveellisimpiä liikennemuotoja. Nämä tuleekin nostaa tärkeimmiksi liikennemuodoiksi taajamien keskusta-alueilla. Jokainen kaupunki ja kunta ansaitsee oman kävelykeskustan ja nämä onkin velvoitettava sellaiset toteuttamaan. Keskustojen liikekadut on toteutettava ensisijaisesti kävely- tai kävelypainotteisina katuina ja asuntokadut piha- tai hidaskatuina, joilla nopeusrajoitus on olosuhteista riippuen 20–40 kilometriä tunnissa. Pyöräilyn edistämiseksi on kaupungeissa laadittava pyöräilyn kokonaissuunnitelmat. Kunnat ja Tiehallinto on velvoitettava rakentamaan yhtenäinen pyöräreittiverkosto, joka ulottuu kaikkiin taajaman osiin ja yhdistää taajamat toisiinsa. Pääväylien suuntaiset kävely- ja pyöräilytiet on toteutettava jatkettujen jalkakäytävien periaatteella. Kaavoituksessa tulee määrätä sitovasta pyöräparkkimäärästä ja kuntien on toteutettava riittävä määrä laadukkaita pyöräparkkeja keskusta-alueelle ja joukkoliikennepysäkkien yhteyteen. Pyöriä pitää voida kuljettaa kaukoliikenteen junissa ilmaiseksi.

Yksityisautoilu

Pelkkä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn tukeminen ei riitä tarvittavien päästövähennyksien aikaan saamiseksi, vaan yksityisautoilun houkuttelevuutta tulee myös määrätietoisesti vähentää. Suomessa tulee ottaa käyttöön "ruuhkamaksu" tai "tienkäyttömaksu", jolla kyetään laskuttamaan yksityisautoliikennettä niillä alueilla, joilla ekologisemmat liikennemuodot ovat mahdollisia. Pysäköintipaikkoja tulee vähentää keskusta-alueilla ja pysäköintimaksuja korottaa. Uusien moottoriteiden rakentamisesta tulee luopua ja ajonopeuksia laskea päästöjen vähentämiseksi. Myös henkilöautotekniikan kehitystä vähäpäästöisemmäksi on kannustettava verotuksella. Auto- ja ajoneuvoveron porrastamista päästöjen mukaan tulee kiristää ja jyrkentää entisestään. Näin siirtymä vähäpäästöisempään ajoneuvokantaan nopeutuu. Biopolttoaineille tulee asettaa kestävyyskriteerit, joissa otetaan huomioon tuotannon energiatehokkuus ja vaikutukset

luonnon monimuotoisuudelle. Kaikki liikkumisen kannustimet, kuten työmatkavähennys, tulee päivittää niin, että ne tukevat kestävästä liikkumisesta ja kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa.

Lentäminen

Kotimaanlentoja ei tule tukea ja siirtymäajan sisällä lentoliikenne tulee korvata nopeilla raideyhteyksillä. Lentokerosiinille on asetettava vero, joka määräytyy aiheutuvien kasvihuonekaasupäästöjen perusteella.

Ruoantuotanto

Maatalouden osuus Suomen kasvihuonekaasupäästöistä on noin seitsemän prosenttia. Ravintomäärään suhteutettuna päästöt syntyvät eläintuotannosta huomattavasti kasvisperäistä tuotantoa enemmän. Ruoantuotannon tukien sekä verojen on vastattava ilmastovaikutuksia niin, että lihan ja muiden eläintuotteiden valmistaminen on päästöjensä mukaisesti kalliimpaa kuin kasvisperäinen tuotanto. Lyhyellä aikavälillä täytyy ottaa käyttöön lihavero, jolla verotetaan lihatuotannon huomattavan suuria päästöjä. Eläintuotannon tukia on lähdettävä poistamaan lihan tuotannosta alkaen. Periaatetta on vietävä eteenpäin myös EU-tason tukipolitiikkaan.

Ruoantuotantoa on kehitettävä ympäristöystävällisemmäksi siirtymällä suljettuun ravinnekiertoon sekä integroimalla eläintuotantoa ja viljatuotantoa paremmin yhteen. Suomessa luomutuotannon peltopinta-alaa tulee lisätä 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä.

Ilmastoystävällisen ruoan valintaan tulisi kannustaa julkisin valinnoin, esimerkiksi valtion ja kaupunkien hankinnoissa ja omissa ruokaloissa. Kouluissa ja työpaikoilla on oltava päivittäin tarjolla houkutteleva kasvisvaihtoehto. Julkisista elintarvikehankinnoista 25 prosenttia tulee olla luomua vuoteen 2020 mennessä. Lisäksi ilmastoystävällistä kasvisruokavaliota pitää tuoda tunnetuksi valistuskampanjoin ja koulutuksessa. Kuluttajien ilmastomyönteisten valintojen helpottamiseksi on elintarvikkeisiin saatava yhtenäiset ilmastomerkinnot.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen Suomessa

Ilmastonmuutos näkyy enenevässä määrin Suomessa heijastevaikutuksina haavoittuvampien maiden kautta, mutta myös suoria vaikutuksia on odotettavissa. Vaikka lämpötilan nousu ja pitenevä kasvukausi tuovat joillekin aloille etuja, ennakoitaan ilmastonmuutoksen aiheuttavan haittoja esimerkiksi uusien tuhoeläinten ja rikkakasvien, sekä sääilmiöiden äärimuotojen kuten voimistuvien myrskyjen sekä kuivuus- ja rankkasadejaksojen kautta. Maa- ja metsätaloudessa on alettava valmistautua muuttuviin oloihin; esimerkiksi metsäneuvonnassa on osattava kertoa vuoden 2050 ilmastoennusteista. Ilmastonmuutos vaikuttaa maa- ja metsätalouden lisäksi hyvin laajasti yhteiskunnan eri sektoreihin ja luontoon.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksiin on osattava varautua. Siksi sopeutumiskeinojen tueksi tarvitaan yhä tarkempaa tutkimusta ilmastonmuutoksen paikallisista vaikutuksista. Uusiin oloihin sopeutuminen vaatii soveltavaa tutkimusta eri tieteenaloilla ja ilmastotietoisuuden ja sopeutumisvalmiuksien vahvistamista eri toimialoilla. Tulokset on oltava avoimesti alan toimijoiden käytettävissä. Lisäksi valtio voisi velvoittaa kunnat tekemään oman

ilmastostrategian, johon kuuluisi päästövähennysten suunnitelman lisäksi myös sopeutumissuunnitelma.